

(*Ragandone* — *Ragando*, *Raccando*) ali f) celo izpričana (*Adrante* — *Atrants*); isto velja za različne sporočene oblike imen, ki jih avtor le izjemoma omenja (npr. v takem izjemnem primeru kot je *Iuenna* za *Iuenna*). Omenja miljnike na posameznih trasah, za Slovenijo 6, medtem ko je ohranjenih, sporočenih ali domnevanih ok. 60. Za lokacije, kjer so potrjene arheološke najdbe iz rimske dobe, to tudi pove (*sa mnogim rimskim nalazima* — Ljubljana, Celje), ne seveda za vse, tako ne za Ptuj; za Poreč ugotovi, da je bil za časa Rimljanov nastanjen z rimskimi državljanji, a brez kolonije, za Pulo pa navede, da ima tudi veličastno ohranjeno areno. V delu mrgoli površnosti. Izpuščena je npr. postaja *Fluvio Frigido* (tudi na preisu originala — na-

paka prenesena od Millerja); slovenska imena so samovoljno prirojena — Oglaj (dosledno) za Ogled, Kruška gora za Hrušica, Drmno za Drnovo, Slovenski gradec za Slovenj gradec, Globošnica za Globasnica; citiranje je nedosledno, z napakami, mestoma zmedeno (npr. op. 32 in 35 na s. 40); na modernem zemljevidu je brez vzroka vršana sicer itinerarska, a na *TP* ne označena direktna povezava *Tergeste* — *Tarsatica*. Veseliti pa se moramo razmeroma dobre barvne reprodukcije segmenta karte v prilogi. Težko je razpoznati zamisel in cilje tega dela. Kot referenca je na žalost neuporabljivo, kot informacija pa varljivo.

Božidar Slapšak

P.-H. MARTIN, *Die anonymen Münzen des Jahres 68 nach Christus*, 4°, 95 str., 12 tab. Verlag Philipp von Zabern, Mainz, 1974.

Po dvajsetih letih, ki so pretekla, odkar je izšlo zadnje delo, ki je obravnavalo novce iz časa državljanske vojne 68/9, imamo pred seboj knjigo, ki se problematiki anonimnih denarijev in aureusov iz omenjenega obdobja izčrpno posveča.

Knjiga je razdeljena na šest poglavij, katerih prvo podaja pregled starejših teorij (do srede 19. st.) o kovanju anonimnih novcev. Ker na novcih niso podane legende, iz katerih bi lahko razbrali kovničarje teh novcev — zato njihova oznaka anonimni —, so imeli te novce bodisi za republikanske kove, *incerta*, ali pa so jih pripisovali Avgustu. Le redke so pravilno uvrščali v čas državljanske vojne 68/9. V drugem poglavju podaja stanje novejših raziskav od leta 1862 dalje, ko je Duc de Blacas prvi spoznal istočasnost vseh anonimnih novcev in jih pravilno kronološko determiniral. Avtorji, ki med letom 1862 in 1954 obravnavajo to temo, različno delijo novce glede na njih nastanek in vplivni krog močnih oseb tega časa. Tako ločijo špansko skupino novcev, ki naj bi bila v zvezi z Galbo, galsko skupino v zvezi z Vindexom in grupo, ki je v zvezi z Vitellijem, katere lokacija in datacija pa je zelo raznolika.

V tretjem poglavju avtor ponovno preverja lokacije in datacije posameznih skupin novcev in jih po potrebi revidira. Opozarja na malo zanesljivo določevanje lokalno in kronološko različnih tipov le na osnovi stilnih razlik. Velike stilne razlike so namreč celo v okviru enega tipa novcev in kažejo na to, da kovnice v tem burnem obdobju nimajo nekega stalnega osebja niti umetniške tradicije. Bolj zanesljive so ikono-grafske posebnosti, tipne povezave in zlasti vezava pečatov. Avtor obdeluje posamezne tipe novcev s pomočjo tehničnih in tematskih krite-

rijev in ugotavlja, da vsi anonimni novci tvorijo nek zaključen kompleks in ne moremo ločevati kakih ločenih skupin. Pečatna identičnost novcev pa priča, da so morali nastati v isti kovnici, ki ni bila nujno na istem kraju.

Nadalje skuša avtor ugotoviti, kateremu posamezniku, oziroma skupini pripadajo določeni kovi ter omenja legende, ki se tedaj prvič pojavljajo na imperialnih kovih, tako na primer *Salus Generis Humani*, novo legendo v politični propagandi cesarstva. To, ter večji del tem, ki se pojavljajo na anonimnih novcih, nato prvič uporabi Galba, zaradi česar avtor pripisuje te in z njimi vezane anonimne novce Galbovi stranki. Za to govori tudi omemba Hispanije in Galije na novcih. Galba je tudi edini, pri katerem je med dvigom proti Neronu (3. aprila 68 je bil v Novi Kartagini oklican za legata senata in rimskega ljudstva) in priznanjem s strani senata (sredi junija 68) preteklo dovolj časa za kovanje tako velike serije novcev.

V zaključnih poglavjih podaja kratek pregled zgodovinskih dogodkov ob prevratu proti Neronu ter se ustavlja ob nekaterih zgodovinskih važnih vprašanjih, na katera skuša odgovoriti s pomočjo numizmatične evidence. Kakšni motivi so vodili v akcijo spomladi 68 po eni strani Vindexa in po drugi Verginija? Avtor je prepričan, da je Verginius vsaj simpatiziral z zarotniki, gotovo pa ni bil privržen Neronovi stranki. Je treba iskati v uporabi Neronu galsko nacionalistično gibanje ali boj za stare oblike republike? V legendah na anonimnih novcih, v katerih se sicer izraža politična propaganda le ene, Galbove, stranke, ni najmanjšega sledu ne o nacionalizmu ne o separatizmu. Z vojaškimi temami legend se obrača na vojsko, zlasti rensko armado, s pomočjo katere ter v sodelovanju z galskimi zavezniki — *Concordia Hispaniarum et Galliarum* — je hotel osnovati principat po starem avgustejskem vzoru.

Ob koncu sledi izčrpen katalog anonimnih novcev, vendar avtorjev namen ni bil izdelati korpus teh novcev, saj je velik del materiala v nedostopnih privatnih zbirkah.

Pred seboj imamo delo, neobhodno za vsakega numizmatika, ki se bo kdajkoli loteval nadaljnega študija teh novcev, gotovo pa bo

dobrodošlo tudi zgodovinarjem, ki se poglobljajo v minuciozne probleme tega kratkega a burnega obdobja, saj obravnavani numizmatični material lepo dopolnjuje sliko, ki jo dobimo iz literarnih virov za ta čas (Suet., Plut., Tacit, Dio).

Peter Kos

MARIA TERESA MARABINI MOEVS: *The Roman Thin Walled Pottery from Cosa (1948—1954)*, *Memoirs of the American Academy in Rome*, Volume XXXII, American Academy in Rome 1973, 324 strani, 104 tabel in 1 tipološka zloženka.

V svoji knjigi je M. T. Marabini Moevs obdelala v literaturi doslej malo upoštevano in dokaj slabo obdelano keramično gradivo: posodice tankih sten. Keramika tankih sten se je v terminologiji arheološkega jezika začela uveljavljati zelo pozno. Prvi jo je tako poimenoval N. Lamboglia pri obdelavi grobišnega gradiva ticiškega kompleksa (N. LAMBOGLIA, *Recensioni di C. Simonett: Tessiner Gräberfelder, Rivista di studi Liguri* 9, 1943). Keramika tankih sten je industrijsko, v kalupih izdelana majhna posoda izredno tankih sten. Tako gracilne stene niso prenesle velikih dimenzij, zato so te posodice večinoma majhne in po velikosti ne presega izdelkov terre sigillate. Zaradi industrijske izdelave, ponavljanja ornamentov in oblik, razširjenosti, so te posodice, zraven terre sigillate, dragocen vir za kronološko determinacijo antičnih plasti in grobov.

M. T. Marabini Moevs je v svoji knjigi obdelala vso keramiko tankih sten z najdišča Cose v Italiji, ki je bila odkopana od leta 1948 do 1954. Njena analiza sloni na kronološkem prikazu, ki temelji na dokumentaciji odkopanih plasti, ki so datirane z novci ali pa s terro sigillato. Kronološko analizo dopolnjuje tipološka razporeditev gradiva.

Poglavje »Obdobje republike« (str. 33—209) obsega tri temeljna podpoglavja. V prvem avtorica razdeli gradivo v »analizo geneze« — izvora keramike tankih sten, v katerem upošteva pred-

vsem podedovanost prazgodovinskega obdelovanja posod in pa helenistično tradicijo izdelave. V drugem podpoglavju obdeluje posodje republikanskega obdobja. V tem obdobju avtorica loči 29 oblik posod, ki pa bazirajo predvsem na prazgodovinskem oblikovnem izročilu — situli. V tretjem podpoglavju je obdelana črna premazana keramika, ki jo avtorica loči po obdobjih, od Avgusta do zgodnjega Klavdijskega obdobja.

V zadnjem poglavju obravnava avtorica gradivo s časovno zaključene plasti klavdijsko neronianskega obdobja. Poglavje je razdeljeno na dva dela, kjer razčlenjuje tipološko različni na dva dela kjer razčlenjuje tipološko različni zvrsti keramike tankih sten: neglazirano in glazirano posodje. Keramika v tem poglavju je tudi temeljnega pomena za študij keramike tankih sten z našega ozemlja. Direktna analogije lahko najdemo tako v posodicah s peskasto površino, z ornamentom kolesčka v pasovih in v posodicah z ornamentom barbotina.

Sledi katalog 492 fragmentov in nekaj celih posodic z najdišča Cose. Dodan je tudi indeks gradiva glede na tipološko razporeditev keramike. Od 492 predmetov je avtorica uspela izluščiti kar 75 oblik!

Knjigo dopolnjuje še indeks posameznih opomb, ki se nanašajo na katalog predmetov, risbe in fotografije posameznih fragmentov in posodic z najdišča Cose. Na dvanajstih tabelah (Pl. 92—104) je dodana keramika z različnih tujih najdišč, ki je avtorici služila za primerjavo.

Knjigo zaključuje tabela z osnovnimi 75 oblikami keramike tankih sten z najdišča Cose.

Ljudmila Plesničar

Inscriptiones extra fines Pannoniae Daciaeque repertae ad res earundem provinciarum pertinentes, collegit adnotationibusque instruxit ARPADUS DOBÓ, Budapest 1975⁴, Akadémiai kiadó.

V letu 1975 smo dobili 4. dopolnjeno izdajo zbirke napisov, ki zadevajo rimski provinci Panonijo in Dacijo, a so najdeni izven njunih meja. Uredil jo je Árpád Dobó. Že dobra štiri

desetletja je nepogrešljiv pripomoček zgodovinarjem za študij rimskega obdobja v Podonavju. Prvič je izšla l. 1932 kot 1. zvezek 1. serije *Dissertationes Pannonicae*, vendar je bil material, ki zadeva provinco Dacijo priključen šele v 2. izdaji v isti zbirki 1940. V zasnovi nova izdaja ne prinaša sprememb. Upoštevani so tako latinski kot grški napisi. Provinci Panonija in Dacija sta obravnavani ločeno, dela imata enako notranjo razdelitev: 1. *Milites*